

ENTREPRENEURSHIP
AS SELF-EMPLOYMENT TOOL
SKILLS AND QUALIFICATIONS WITHIN ECVET

**Entrepreneurship in the European Area of
Skills and Qualifications. A study report**

Φεβρουάριος 2020

Με συγχρηματοδότηση από το
πρόγραμμα «Erasmus+»
της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Εισαγωγή

Η παρούσα έκθεση αποτελεί τα πρώτα αποτελέσματα που έχουν προκύψει από το Παραδοτέο 1 (Π1) του έργου **Entrepreneurship as Self-employment tool. Skills and qualifications within ECVET**.

Η Έκθεση παρουσιάζει την ανάλυση της ανάγκης που ανέπτυξαν όλοι οι εταίροι, στόχος της οποίας ήταν να συλλέξει τις βέλτιστες πρακτικές της επιχειρηματικότητας και τις καινοτόμες εκπαιδευτικές προσεγγίσεις που ήδη χρησιμοποιούνται και να προσδιοριστούν οι ανάγκες κατάρτισης / τα απαραίτητα βήματα για την επιτυχή εφαρμογή ανοιχτών εκπαιδευτικών προσεγγίσεων στις καθημερινές τους πρακτικές. Ο στόχος του Π1 είναι να συλλέξει απαντήσεις σε αυτές τις προκαταρκτικές βασικές ερωτήσεις για την περαιτέρω ανάπτυξη του έργου και να ολοκληρώσει τη μελέτη σχετικά με την επιχειρηματική κατάσταση στο πλαίσιο της επικύρωσης και της αναγνώρισης των ικανοτήτων της. Το Π1 θα χρησιμεύσει για όλες τις άλλες δραστηριότητες του έργου, ιδίως για την ανάπτυξη του προφίλ Eurorpass, για τον προσδιορισμό του ποιοτικού πλαισίου, για τον σχεδιασμό ειδικών λύσεων για την υιοθέτηση της επιχειρηματικής εκπαίδευσης και για τον προσανατολισμό κατά τη διάρκεια της φάσης δημιουργίας περιεχομένου.

Στο πρώτο μέρος της Έκθεσης αυτής, παρουσιάζονται οι ορισμοί της τυπικής, μη-τυπικής και άτυπης κατάρτισης. Στη συνέχεια, οι εταίροι ανέλυσαν τις ευκαιρίες κατάρτισης που προσφέρονται στον τομέα της επιχειρηματικότητας και τις κατηγοριοποίησαν σε τυπικές, μη τυπικές και άτυπες. Ακολουθεί μια έρευνα για συγκεκριμένα παραδείγματα επικύρωσης των επιχειρηματικών δεξιοτήτων. Τα παραδείγματα είναι θετικά, άλλα κάποια επίσης αρνητικά, όταν δεν υπάρχει λύση για την επικύρωση δεξιοτήτων σε συγκεκριμένες περιπτώσεις.

Στο επόμενο μέρος, η έρευνα επικεντρώνεται στην προσφορά συνεχιζόμενης κατάρτισης είτε ανήκουν στο Εθνικό Πλαίσιο Προσόντων (National Qualification Framework - NQF) είτε όχι, συμπεριλαμβανομένου του αντίστοιχου επιπέδου προσόντων σύμφωνα με την εθνική κλίμακα. Επίσης, κάθε εταίρος έχει αναπτύξει μια περιγραφή σχετικά με την εφαρμογή του Ευρωπαϊκού πιστωτικού συστήματος για την επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση (ECVET) στο πλαίσιο της επιχειρηματικής κατάρτισης, λαμβάνοντας υπόψη τις απαραίτητες

προϋποθέσεις για την εφαρμογή του ECVET όπως έχει μελετηθεί κατά την προκαταρκτική έρευνα και το στάδιο προόδου στις χώρες τους. Η ανάλυση αυτή επέτρεψε τον εντοπισμό των υφιστάμενων κενών στην επικύρωση και την αναγνώριση των επιχειρηματικών δεξιοτήτων. Η έκθεση ολοκληρώνεται με τις τελικές συστάσεις για την αξιολόγηση και επικύρωση των μαθησιακών αποτελεσμάτων που έχουν συμφωνηθεί από όλους τους εταίρους του έργου. Η σύνοψη αναφέρεται στα τελικά συμπεράσματα.

Πρόταση επιπέδου προσόντων στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού και του Εθνικού Πλαισίου Προσόντων (EQF&NQF)

Η επιχειρηματικότητα ως δεξιότητα-κλειδί

Η οικοδόμηση μιας αποτελεσματικής στρατηγικής για τη διαμόρφωση των επιχειρηματικών ικανοτήτων στο εκπαιδευτικό σύστημα από νεαρή ηλικία απαιτεί μια ολιστική προσέγγιση στην επιχειρηματικότητα, καθώς θα πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι ο αποδέκτης αυτού του ορισμού δεν είναι τόσο οι ερευνητές αλλά κυρίως οι φορείς λήψης αποφάσεων στον τομέα της εκπαίδευσης, συγγραφείς βασικών προγραμμάτων σπουδών, προγράμματος διδασκαλίας και εγχειριδίων, εκπαιδευτικοί και τέλος - οι ίδιοι οι σπουδαστές. Ο ορισμός της επιχειρηματικότητας ως βασικής ικανότητας αναλύθηκε από τη Θεματική Ομάδα Εργασίας για την εκπαίδευση στην επιχειρηματικότητα, ένα όργανο που δημιουργήθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή¹.

“Η εκπαίδευση για την επιχειρηματικότητα αφορά τους εκπαιδευόμενους που θέλουν να αναπτύξουν δεξιότητες ώστε να είναι σε θέση να μετατρέψουν δημιουργικές ιδέες σε επιχειρηματικές ενέργειες. Αυτή είναι μια βασική ικανότητα για όλους τους μαθητές, υποστηρίζοντας την προσωπική ανάπτυξη, την ενεργό συμμετοχή των πολιτών, την κοινωνική ένταξη και την απασχολησιμότητα. Είναι συναφής σε όλη τη διαδικασία δια βίου μάθησης, σε όλους τους κλάδους της μάθησης και σε όλες τις μορφές εκπαίδευσης και κατάρτισης (τυπική, μη-τυπική και άτυπη) που συμβάλλουν στο επιχειρηματικό πνεύμα ή συμπεριφορά, με ή χωρίς εμπορικό στόχο”.

Αυτή η κοινή ευρωπαϊκή αντίληψη για την επιχειρηματικότητα ως βασική δεξιότητα έχει διπλή σημασία. Πρώτον, η ανάπτυξη επιχειρηματικών συμπεριφορών, δεξιοτήτων και γνώσεων θα πρέπει να επιτρέπει στο άτομο να κάνει την ιδέα του/της πραγματικότητα. Δεύτερον, η επιχειρηματικότητα δεν συνδέεται μόνο με οικονομικές δραστηριότητες και τη

¹European Commission/EACEA/Eurydice, (2016), Entrepreneurship Education at School in Europe. Eurydice Report. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

This project has been funded with support from the European Commission. This publication [communication] reflects the views only of the author, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

δημιουργία επιχειρήσεων, αλλά ευρύτερα σε όλους τους τομείς της ζωής και της κοινωνίας. Καινοτόμες και δημιουργικές δράσεις μπορούν να αναληφθούν στο πλαίσιο μιας νέας επιχείρησης ή εντός υφιστάμενων οργανισμών, δηλαδή ως «ενδοπυρηνική δραστηριότητα» ('intrapreneurial activity').

Όπως ορίζεται στη σύσταση του Συμβουλίου της Ευρώπης στις 22 Μαΐου 2018 σχετικά με τις βασικές ικανότητες για τη διά βίου μάθηση, οι βασικές γνώσεις, δεξιότητες και χαρακτηριστικά που σχετίζονται με τη δεξιότητα αυτή έχουν ως εξής²:

- Οι δεξιότητες επιχειρηματικότητας προσφέρουν διαφορετικά πλαίσια και ευκαιρίες για να μετατραπούν οι ιδέες σε δράση σε προσωπικές, κοινωνικές και επαγγελματικές δραστηριότητες και να κατανοήσουμε πώς αυτές προκύπτουν. Τα άτομα πρέπει να γνωρίζουν και να κατανοούν τις προσεγγίσεις σχεδιασμού και διαχείρισης έργων, τα οποία περιλαμβάνουν τόσο διαδικασίες όσο και πόρους. Πρέπει να έχουν μια κατανόηση των οικονομικών και των κοινωνικών ευκαιριών και προκλήσεων που αντιμετωπίζει ένας εργοδότης, ένας οργανισμός ή μια κοινωνία. Θα πρέπει επίσης να γνωρίζουν τις ηθικές αρχές και τις προκλήσεις της βιώσιμης ανάπτυξης και να έχουν αυτογνωσία για τα δικά τους πλεονεκτήματα και αδυναμίες,
- Οι επιχειρηματικές δεξιότητες βασίζονται στη δημιουργικότητα που περιλαμβάνει τη φαντασία, τη στρατηγική σκέψη και την ικανότητα επίλυσης προβλημάτων και τον κριτικό και εποικοδομητικό προβληματισμό μέσα από τις εξελισσόμενες δημιουργικές διαδικασίες και την καινοτομία. Περιλαμβάνουν την ικανότητα ενός ατόμου να εργάζεται τόσο μόνος του όσο και σε μία ομάδα, την κινητοποίηση πόρων (ανθρώπινο δυναμικό και οικονομικοί πόροι) και την ικανότητα συντήρησης μιας επιχείρησης. Αυτό περιλαμβάνει την ικανότητα λήψης οικονομικών αποφάσεων. Η ικανότητα αποτελεσματικής επικοινωνίας και διαπραγμάτευσης με άλλους και η αντιμετώπιση της αβεβαιότητας, της ασάφειας και του κινδύνου στο πλαίσιο της λήψης τεκμηριωμένων αποφάσεων είναι σημαντική,
- Μια επιχειρηματική στάση χαρακτηρίζεται από την ικανότητα ανάληψης πρωτοβουλίας και ηγεσίας, πρόληψης και διορατικότητας, του θάρρους και της επιμονής στην επίτευξη στόχων. Περιλαμβάνει την επιθυμία ενός ατόμου να παρακινεί τους άλλους και να εκτιμά τις ιδέες τους, την ενσυναίσθηση και τη φροντίδα των

²Council Recommendation of 22 May 2018 on key competencies for lifelong learning, Brussels 2019.

This project has been funded with support from the European Commission. This publication [communication] reflects the views only of the author, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

ανθρώπων και του κόσμου και την ικανότητα αποδοχής της ευθύνης λαμβάνοντας υπόψη δεοντολογικές προσεγγίσεις καθ' όλη τη διαδικασία.

Το δεύτερο μέρος του ορισμού των βασικών ικανοτήτων είναι τα χαρακτηριστικά των απαραίτητων γνώσεων, δεξιοτήτων και συμπεριφορών που συνδέονται με τη συγκεκριμένη ικανότητα. Υπάρχουν νέες αναφορές στην προληπτικότητα, στην ενσυναίσθηση, στη φροντίδα άλλων ανθρώπων και στον κόσμο, καθώς και στην ικανότητα ανάληψης ευθύνης και ηθικής συμπεριφοράς. Τα ζητήματα της κατανόησης των οικονομικών διαδικασιών, η ικανότητα λήψης οικονομικών αποφάσεων, η αποτελεσματική επικοινωνία και η διαπραγμάτευση με άλλους ανθρώπους, καθώς και η αντιμετώπιση της αβεβαιότητας, της ασάφειας και του ρίσκου ως στοιχεία της διαδικασίας λήψης τεκμηριωμένων αποφάσεων, έχουν επίσης τονιστεί.

Η υιοθέτηση ενός ενιαίου ορισμού ήταν σημαντική, καθώς η έρευνα έδειξε σημαντικές διαφορές στην πρακτική της εφαρμογή τόσο μεταξύ των ευρωπαϊκών χωρών όσο και εντός αυτών, οι οποίες προέκυψαν από μια διαφορετική κατανόηση και ερμηνεία της εκπαίδευσης για την επιχειρηματικότητα.

Τα μαθησιακά αποτελέσματα παρουσιάζουν το τι γνωρίζει, καταλαβαίνει και είναι σε θέση να κάνει ένας/μία σπουδαστρια μετά από την ολοκλήρωση της μάθησης. Μπορούν να σχεδιαστούν και να χρησιμοποιηθούν για εκπαιδευτικό σχεδιασμό και ανάπτυξη προγραμμάτων σπουδών ή για διαφορετικούς τύπους λογοδοσίας όπως η νομική ή επαγγελματική ευθύνη (για τον πλήρη κατάλογο των μαθησιακών αποτελεσμάτων που αναπτύχθηκε από την EntreComp, βλ. το Παράρτημα της Έκθεσης, σελίδες 25-37).

Όπως αναφέρθηκε στη νέα σύσταση του Συμβουλίου της ΕΕ (2018, σ. 1, παράγραφος 4) "οι απαιτήσεις σχετικά με τις ικανότητες έχουν μεταβληθεί λόγω του αυξανόμενου αριθμού αυτοματοποιημένων θέσεων εργασίας, του όλο και σημαντικότερου ρόλου της τεχνολογίας σε όλους τους τομείς της εργασίας και της ζωής, και της αυξανόμενης σημασίας των κοινωνικών, πολιτικών και επιχειρηματικών δεξιοτήτων που διασφαλίζουν την ανθεκτικότητα και την προσαρμοστικότητα".

Διδάσκοντας την Επιχειρηματικότητα

Η διδασκαλία της επιχειρηματικότητας είναι πιο κοινή στο ανώτερο δευτεροβάθμιο επίπεδο, όπου παρατηρείται μεγαλύτερη ποικιλία προσεγγίσεων. Συχνά αποτελεί ξεχωριστό θέμα και συγχρόνως συμπεριλαμβάνεται στη διδασκαλία άλλων θεμάτων, κυρίως στους τομείς των κοινωνικών επιστημών, της οικονομίας και της διοίκησης επιχειρήσεων. Ωστόσο, ακόμα και σε αυτό το στάδιο της εκπαίδευσης, η επιχειρηματικότητα συχνά διδάσκεται ως προαιρετικό θέμα. Αυτή η προσέγγιση γίνεται παράλληλα με το γεγονός ότι οι μαθητές της ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης έχουν περισσότερες επιλογές από τους συμμαθητές τους σε χαμηλότερα επίπεδα εκπαίδευσης. Ωστόσο, πρέπει να υπενθυμίσουμε ότι εάν η εκπαίδευση για την επιχειρηματικότητα δεν εμπίπτει στο πεδίο των υποχρεωτικών μαθημάτων και δεν αποτελεί μέρος της διατηρηματικής πορείας, αλλά μόνο σαν προαιρετικό μάθημα, τότε δεν θα καλυφθούν όλοι οι σπουδαστές.

Οι κατευθυντήριες γραμμές για την εκπαίδευση στην επιχειρηματικότητα αναπτύσσονται συχνότερα στο επίπεδο της γενικής ανώτερης δευτεροβάθμιας και επαγγελματικής εκπαίδευσης σε σχέση με τα χαμηλότερα επίπεδα εκπαίδευσης. Δεν υπάρχουν σαφείς διαφορές μεταξύ των χωρών όσον αφορά τις μεθόδους και τις μορφές εκπαίδευσης που περιλαμβάνονται στις κατευθυντήριες γραμμές. Η ενεργός μάθηση και οι εξωσχολικές δραστηριότητες είναι οι πιο δημοφιλείς, ενώ η μάθηση μέσω της εμπειρίας είναι λιγότερο συχνή. Ενώ στις περισσότερες χώρες η επιχειρηματικότητα συμπεριλαμβάνεται στην εκπαίδευση, συχνά δεν υπάρχουν συστάσεις για ειδικές μεθόδους διδασκαλίας.

Στην ανακοίνωσή της το 2012 σχετικά με μια "Νέα προσέγγιση στην εκπαίδευση: η επένδυση σε δεξιότητες για καλύτερα κοινωνικοοικονομικά αποτελέσματα", η Ευρωπαϊκή Επιτροπή καλεί τα κράτη μέλη να παρέχουν σε όλους τους φοιτητές τουλάχιστον μια πρακτική επιχειρηματική εμπειρία πριν ολοκληρώσουν την υποχρεωτική εκπαίδευσή τους³.

"Η πρακτική επιχειρηματική εμπειρία θεωρείται ως μια εκπαιδευτική εμπειρία στην οποία ο μαθητευόμενος έχει την ευκαιρία να δημιουργήσει ιδέες, να προσδιορίσει καλές ιδέες και να τις πραγματοποιήσει. Θα πρέπει να είναι μια πρωτοβουλία που διεξάγεται από τους μαθητές μεμονωμένα ή σε μια μικρή ομάδα, που περιλαμβάνει μάθηση μέσω πρακτικής

³ Eurydice Report (2016), Entrepreneurship Education at School in Europe, Brussels.

This project has been funded with support from the European Commission. This publication [communication] reflects the views only of the author, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

(learning by doing) και οδηγεί σε μετρήσιμο αποτέλεσμα. Ο στόχος αυτών των ευκαιριών είναι για να αναπτύξουν οι εκπαιδευόμενοι δεξιότητες, αυτοπεποίθηση και ικανότητα να δουν ευκαιρίες, να προσδιορίσουν λύσεις και να εφαρμόσουν τις ιδέες τους.

Τα παραδείγματα πρακτικής επιχειρηματικής εμπειρίας διαφέρουν ως προς την εστίασή τους, αλλά και στο βαθμό στον οποίο απαιτούν αλλαγές ή προσαρμογές στην εκπαιδευτική τους προσέγγιση.

Μαθησιακά αποτελέσματα

Η διασφάλιση της δημιουργίας σαφών μαθησιακών αποτελεσμάτων για την εκπαίδευση στην επιχειρηματικότητα είναι σημαντική. Πρώτον, βοηθά να το διακρίνει ως ένα σαφές πεδίο διδασκαλίας και μάθησης. Δεύτερον, επιτρέπει στους μαθητές να γνωρίζουν τί αναμένεται από αυτούς, πράγμα που θα τους επιτρέψει να αναπτύξουν τις απαιτούμενες δεξιότητες. Τέλος, βοηθά τους εκπαιδευτικούς να οργανώσουν τη δομή και τη διδασκαλία τους και να ανοίγει το δρόμο για την τυποποιημένη αξιολόγηση. Η κατανομή των διαφορετικών μαθησιακών αποτελεσμάτων στην επιχειρηματικότητα στο πρόγραμμα σπουδών είναι άνιση σε όλες τις ευρωπαϊκές χώρες. Ορισμένα από αυτά, δηλαδή η εμπιστοσύνη, ο προγραμματισμός και η ομαδική εργασία, είναι και ευρύτεροι εκπαιδευτικοί στόχοι που δεν αφορούν μόνο τη διδασκαλία της επιχειρηματικότητας αλλά είναι κοινά μαθησιακά αποτελέσματα εκπαίδευσης. Η δημιουργικότητα παρουσιάζεται μερικές φορές ως γενικός στόχος, αλλά σπάνια εντοπίζονται σαφή μαθησιακά αποτελέσματα που σχετίζονται με τη διδασκαλία της επιχειρηματικότητας. Η διαχείριση των πόρων, η αβεβαιότητα και η διαχείριση κινδύνου, ο ρόλος των επιχειρηματιών στην κοινωνία και οι ευκαιρίες σταδιοδρομίας στον επιχειρηματικό τομέα είναι αρκετά λεπτομερείς μαθησιακά αποτελέσματα και επομένως πολύ λιγότερο διαδεδομένα. Η γνώση των οικονομικών ζητημάτων είναι το αποτέλεσμα της εκπαίδευσης που συνδέεται παραδοσιακά με τη διδασκαλία της επιχειρηματικότητας, μόνο και μόνο επειδή είναι πιο αναγνωρίσιμη και μετρήσιμη. Πρόκειται για ένα από τα πιο διαδεδομένα αποτελέσματα της εκπαίδευσης για την επιχειρηματικότητα σε όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης. Παρακάτω θα βρείτε μια περιγραφή των βασικών στάσεων, δεξιοτήτων και γνώσεων, όπως αναφέρεται στην Έκθεση Eurydice⁴:

⁴Ibidem, pp. 81-84.

Επιχειρηματικές συμπεριφορές: Αυτοπεποίθηση

Τα αποτελέσματα της μάθησης σχετικά με την επιχειρηματική στάση της αυτοπεποίθησης είναι ευρέως διαδεδομένα σε όλα τα σχολικά προγράμματα σπουδών στην Ευρώπη. Ως στοιχείο της κοινωνικοποίησης, η ενίσχυση της αυτοπεποίθησης είναι επίσης ένας γενικός εκπαιδευτικός στόχος που δεν σχετίζεται αποκλειστικά με την επιχειρηματικότητα. Μπορεί να εκφραστεί με διάφορους τρόπους, όπως την αυτογνωσία, την αυτοεκτίμηση, την αυτοπεποίθηση ή την αίσθηση της γνώσης μιας δεξιότητας. Για να σχετίζεται περισσότερο με την επιχειρηματικότητα, πρέπει να εκφραστεί και να κατανοηθεί σε σχέση με συγκεκριμένα καθήκοντα ή ενέργειες.

Επιχειρηματικές συμπεριφορές: Αίσθηση πρωτοβουλίας

Η αίσθηση πρωτοβουλίας βρίσκεται στο επίκεντρο της εκπαίδευσης για την επιχειρηματικότητα, όπως αυτή έχει οριστεί στην ευρωπαϊκή σύσταση για τις βασικές ικανότητες. Έτσι, βρίσκεται συχνά σε προγράμματα σπουδών τα οποία ξεκάθαρα αναφέρονται στην εκπαίδευση για την επιχειρηματικότητα, είτε πρόκειται για αναλυτικά προγράμματα υποχρεωτικών ή προαιρετικών θεμάτων είτε σε θέματα διατμηματικών θεμάτων. Από την άποψη των μαθησιακών αποτελεσμάτων, σχετίζεται στενά με την ικανότητα επίλυσης προβλημάτων και την ανάληψη ευθύνης, ή απλά ορίζεται ως «η ικανότητα του να είναι κάποια/ος δραστήρια/ος και να έχει την αίσθηση του επιχειρείν».

Επιχειρηματικές δεξιότητες: Δημιουργικότητα

Η δημιουργικότητα, η οποία ορίζεται ως η ικανότητα να σκέφτεται κάποια/ος με νέους και ευφάνταστους τρόπους, αποτελεί βασικό συστατικό στοιχείο και κινητήριο μοχλό για τη διαδικασία δημιουργίας ιδεών και καινοτομίας που εμπλέκονται σε οποιαδήποτε επιχειρηματική δραστηριότητα. Μπορεί επίσης να αναφέρεται και σε μια δημιουργική προσέγγιση στην επίλυση προβλημάτων. Σε αντίθεση με την πιο συνηθισμένη έννοια της δημιουργικότητας ως προσωπικό γνώρισμα, στο πλαίσιο της δημιουργικότητας η έννοια μπορεί να διδαχθεί και να αναπτυχθεί.

Η δημιουργικότητα στο πρόγραμμα σπουδών συνδέεται στενότερα με τις επιχειρηματικές δεξιότητες, όπου εκφράζεται με την έννοια της ανάπτυξης χρήσιμων ιδεών. Ωστόσο,

φαίνεται πιο δύσκολο να βρεθούν σαφή και ξεκάθαρα μαθησιακά αποτελέσματα που συνδέονται με τη δημιουργικότητα.

Επιχειρηματικές δεξιότητες: Σχεδιασμός

Η ικανότητα σχεδιασμού και δόμησης εργασιών μπορεί να θεωρηθεί ως μια δεξιότητα που διατηρεί τη διαδικασία δημιουργίας ιδεών και καινοτομίας. Επιτρέπει τη μετατροπή μιας ιδέας σε πράξη, λαμβάνοντας υπόψη πραγματικές συνθήκες και πόρους. Παρ' όλα αυτά, έξω από το πλαίσιο της επιχειρηματικής εκπαίδευσης, μπορεί να έχει και πιο συγκεκριμένη σημασία, όπου συνδέεται μόνο με οργανωτικές αλλαγές.

Επιχειρηματικές δεξιότητες: γνώση οικονομικών

Η γνώση οικονομικών αναφέρεται στην ικανότητα κατανόησης των οικονομικών καταστάσεων και των προϋπολογισμών, και σχετίζεται με τις δεξιότητες για τη διαχείριση των προσωπικών οικονομικών παρέχοντας τα θεμέλια για τη διαχείριση των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων. Συχνά αποτελεί μέρος των μαθησιακών αποτελεσμάτων που σχετίζονται με τον στενότερο ορισμό της εκπαίδευσης για την επιχειρηματικότητα, με επίκεντρο τις επιχειρηματικές δεξιότητες (business skills). Αποτελεί μια από τις δεξιότητες που είναι ευκολότερο να μεταφραστούν σε ευκρινή και μετρήσιμα μαθησιακά αποτελέσματα από άλλες πτυχές της εκπαίδευσης στην επιχειρηματικότητα. Αυτό μπορεί να αποτελέσει κίνδυνο για την αποτελεσματική εφαρμογή της επιχειρηματικότητας ως βασική δεξιότητα, καθώς μπορεί να είναι δελεαστικό για τους σχεδιαστές του προγράμματος σπουδών να επικεντρωθούν στα στοιχεία που είναι εύκολο να διδάξουν και να αξιολογήσουν, σε βάρος άλλων βασικών δεξιοτήτων. Μια έρευνα που διεξήχθη από τη Θεματική Ομάδα Εργασίας για την Εκπαίδευση της Επιχειρηματικότητας το 2013 έδειξε ότι η γνώση οικονομικών ήταν η πιο σημαντική πτυχή του θέματος που κάλυπταν οι χώρες που συμμετείχαν. Αυτό επιβεβαιώνει τη μεροληψία προς τα πιο συγκεκριμένα μαθησιακά αποτελέσματα που σχετίζονται με τη διοίκηση επιχειρήσεων, κάτι που είναι κάπως αντιφατικό με τη γενική τάση στην Ευρώπη και που υποδηλώνει μια ευρύτερη κατανόηση της εκπαίδευσης στον τομέα της επιχειρηματικότητας. Παρ' όλα αυτά, η έμφαση στην παροχή οικονομικών γνώσεων μπορεί να είναι είτε πιο θεωρητική (εστιάζοντας στη γνώση οικονομικών) είτε πιο πρακτική (εστιάζοντας στις δεξιότητες οικονομικής παιδείας).

Επιχειρηματικές δεξιότητες: Διαχείριση πόρων

Η διαχείριση πόρων είναι η ικανότητα συγκέντρωσης και οργάνωσης πόρων για έναν συγκεκριμένο σκοπό, όπως μια επιχείρηση ή κάποια άλλη ευκαιρία. Αυτό φαίνεται να είναι αρκετά συγκεκριμένο και ως εκ τούτου είναι λιγότερο ορατό στα σχολικά προγράμματα της Ευρώπης ως ένα σαφές μαθησιακό αποτέλεσμα. Σπάνια αντιμετωπίζεται στο πλαίσιο της επιδίωξης μιας επιχειρηματικής ιδέας. Η πιο συνηθισμένη κατανόηση της διαχείρισης των πόρων στα προγράμματα σπουδών φαίνεται να συνδέεται με την υπεύθυνη χρήση (φυσικών) πόρων και αειφόρου ανάπτυξης, η οποία από μόνη της δεν αποτελεί εκπαίδευση για την επιχειρηματικότητα. Ωστόσο, μπορούν να βρεθούν ορισμένα παραδείγματα αυτού του μαθησιακού αποτελέσματος στο πλαίσιο της εκπαίδευσης για την επιχειρηματικότητα.

Επιχειρηματικές δεξιότητες: Διαχείριση αβεβαιότητας / κινδύνου

Η ικανότητα αντιμετώπισης της αβεβαιότητας και του κινδύνου κατά τη διαδικασία υλοποίησης και εκτέλεσης μιας ιδέας είναι μια δεξιότητα που συνήθως συνδέεται με τους επιχειρηματίες και είναι ένα άλλο βασικό συστατικό της εκπαίδευσης για την επιχειρηματικότητα. Είναι επίσης δύσκολο όσον αφορά τη διδασκαλία και τη μάθηση, καθώς δεν είναι εύκολο να αποκτηθεί ή να αναπτυχθεί αυτή η ικανότητα σε θεωρητική βάση. Αντίθετα, απαιτείται η έκθεση σε συγκεκριμένες καταστάσεις και η εμπειρία διαχείρισης αβέβαιων καταστάσεων, οι οποίες μπορεί να παρέχονται μέσω εκπαιδευτικών προγραμμάτων.

Επιχειρηματικές δεξιότητες: Ομαδικότητα

Όπως και τα μαθησιακά αποτελέσματα που σχετίζονται με την αυτοπεποίθηση, η ομαδικότητα είναι ένας ευρύτερος στόχος που μπορεί να ενσωματωθεί σε οποιοδήποτε τομέα του προγράμματος σπουδών, όχι μόνο ως μαθησιακό αποτέλεσμα, αλλά και ως τρόπος μάθησης.

Είναι σημαντικό να μην συγχέονται αυτές οι δύο πτυχές. Η έννοια αυτή από μόνη της, δεν είναι συγκεκριμένη για την επιχειρηματική εκπαίδευση. Αλλά, στο πλαίσιο της επιχειρηματικής εκπαίδευσης, είναι μια βασική δεξιότητα, που πρέπει να αναπτυχθεί

παράλληλα με όλες τις άλλες. Περιλαμβάνει επίσης άλλες συναφείς δεξιότητες όπως η επικοινωνία, η διαπραγμάτευση και η λήψη αποφάσεων.

Επιχειρηματική γνώση: Αξιολόγηση ευκαιριών

Σε γενικές γραμμές, υπάρχει μεγαλύτερη παράδοση στα εκπαιδευτικά συστήματα στη διδασκαλία και αξιολόγηση των γνώσεων που σχετίζονται με την επιχειρηματικότητα παρά στις επιχειρηματικές δεξιότητες ή συμπεριφορές. Το ζήτημα αντιμετωπίζεται συνήθως μέσω του οικονομικού αντικειμένου ή μέσω ειδικών θεμάτων επιχειρηματικότητας στη δευτεροβάθμια και επαγγελματική εκπαίδευση. Ως εκ τούτου, τα μαθησιακά αποτελέσματα σε αυτόν τον τομέα μπορεί να θεωρηθούν ευκολότερα για την ενσωμάτωση σε προγράμματα σπουδών και μεθόδων διδασκαλίας από εκείνα που σχετίζονται με επιχειρηματικές δεξιότητες και στάσεις, οι οποίες απαιτούν μια πιο καινοτόμο και πρακτική διδακτική προσέγγιση. Στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού έργου ASTEE, ένας από πιο σημαντικούς τομείς είναι η γνώση του τρόπου προσδιορισμού και αξιολόγησης των ευκαιριών και της κατανόησης του τρόπου λειτουργίας της οικονομίας.

Επιχειρηματική γνώση: Ο ρόλος των επιχειρηματιών στην κοινωνία

Μια άλλη σημαντική πτυχή που εντοπίστηκε στα πλαίσια του έργου ASTEE ήταν η γνώση για το ρόλο και τη λειτουργία των επιχειρηματιών στην κοινωνία, συμπεριλαμβανομένου και μιας κατανόησης του ηθικού κώδικα και της δεοντολογίας στην επιχειρηματικότητα. Αυτό διαφέρει από το να κατανοεί κάποιος το τί είναι επιχείρηση, ή τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις ενός επιχειρηματία. Υπάρχουν πολύ λίγα παραδείγματα σαφών μαθησιακών αποτελεσμάτων που σχετίζονται με το ρόλο των επιχειρηματιών, αλλά όπου υπάρχουν, όπως και με τις «ευκαιρίες αξιολόγησης», συχνά συνδέονται με το θέμα της οικονομίας ή με συγκεκριμένα θέματα επιχειρηματικότητας στη δευτεροβάθμια και την επαγγελματική εκπαίδευση.

Επιχειρηματική γνώση: Επιχειρηματικές επιλογές σταδιοδρομίας

Τέλος, ένας άλλος τομέας γνώσης αναφέρεται στις επιχειρηματικές επιλογές σταδιοδρομίας. Από την άποψη των μαθησιακών αποτελεσμάτων, αυτό σημαίνει ότι κατανοούμε ότι υπάρχουν διάφοροι λόγοι για τους οποίους οι άνθρωποι ξεκινούν μια επιχείρηση, π.χ. κέρδος / χρήματα, για παροχή βοήθειας σε άλλους ή για να κάνει κάτι

διαφορετικό. Αυτό είναι ένα πρώτο βήμα για να μπορέσουν οι μαθητές να προσδιορίσουν τελικά, για τον εαυτό τους, επιλογές σταδιοδρομίας στην εμπορική / κοινωνική επιχειρηματικότητα. Συχνά αυτό αντιμετωπίζεται στον τομέα προετοιμασίας για τον κόσμο της εργασίας, ο οποίος όμως δεν είναι αρκετά συγκεκριμένος για τους σκοπούς της παρούσας έκθεσης. Ως εκ τούτου, υπάρχουν πολύ λίγα παραδείγματα στα σχολικά προγράμματα σπουδών της Ευρώπης σχετικά με ξεκάθαρα μαθησιακά αποτελέσματα που σχετίζονται με επιχειρηματικές επιλογές σταδιοδρομίας.

Αξιολόγηση και Επικύρωση των Δεξιοτήτων

Ένα σημαντικό βήμα στη νέα πολιτική της εκπαίδευσης και της αγοράς εργασίας ήταν η υιοθέτηση της γενικής αρχής ότι η βάση για την απονομή προσόντων είναι ότι το άτομο αποδεικνύει ότι έχει επιτύχει τα μαθησιακά αποτελέσματα που απαιτούνται για την πιστοποίηση. Στο πλαίσιο του νέου συστήματος επαγγελματικών προσόντων, αποκαλούμε μαθησιακά αποτελέσματα αυτά που γνωρίζουν (ως αποτέλεσμα διαφόρων τύπων ενεργειών) και κατανοούν οι άνθρωποι (γνώση) και τί μπορούν να κάνουν (δεξιότητες), καθώς και την ικανότητά τους να αναλαμβάνουν ένα συγκεκριμένο είδος ευθύνης (κοινωνική ικανότητα). Όπως προαναφέρθηκε, τα μαθησιακά αποτελέσματα μπορούν να επιτευχθούν με διάφορους τρόπους: στο σχολείο (τυπική εκπαίδευση), σε μαθήματα, κατάρτιση, πρακτική εξάσκηση και μαθητεία που εφαρμόζονται εκτός σχολικού συστήματος (μη τυπική εκπαίδευση), στο πλαίσιο επαγγελματικής εργασίας, εθελοντισμού και αναπτύσσοντας ενδιαφέροντα (άτυπη μάθηση). Εάν η επιχειρηματικότητα, ως βασική ικανότητα, θα αναγνωριστεί ως μια σημαντική μαθησιακή εμπειρία, η αξιολόγησή της είναι απαραίτητη. Επιπλέον, καθώς η επιχειρηματικότητα είναι μια ευρεία και πολύπλευρη βασική ικανότητα, απαιτεί όχι μόνο καινοτόμο διδασκαλία αλλά και καινοτόμες μεθόδους αξιολόγησης. Τα ευρήματα της έρευνας Eurgydice, καθώς και της παρούσας έκθεσης, φαίνεται να επιβεβαιώνουν την προηγούμενη έρευνα, δείχνοντας ότι οι επιχειρηματικές στάσεις, δεξιότητες και γνώσεις δεν αξιολογούνται με συγκεκριμένο τρόπο. Η αξιολόγηση συνδέεται συνήθως με συγκεκριμένα θέματα που ενδέχεται να περιλαμβάνουν μαθησιακά αποτελέσματα που σχετίζονται με την εκπαίδευση για την επιχειρηματικότητα. Επομένως, είναι δύσκολο να εντοπιστούν ποια συγκεκριμένα μαθησιακά αποτελέσματα αξιολογούνται. Σε χώρες που έχουν ξεχωριστό επιχειρηματικό υπόβαθρο, ορισμένα μαθησιακά αποτελέσματα αξιολογούνται ως μέρος της αξιολόγησης του ίδιου του

θέματος. Αλλά όταν η επιχειρηματικότητα διδάσκεται ως διατομεακό θέμα, είναι δύσκολο να βρεθούν στοιχεία για την αξιολόγηση συγκεκριμένων μαθησιακών αποτελεσμάτων που σχετίζονται με την επιχειρηματικότητα.

Η αξιολόγηση της γνώσης και των δεξιοτήτων υπήρξε πάντα ένα αναπόσπαστο μέρος της τυπικής εκπαίδευσης, αλλά δεν αποτελεί κοινή πρακτική στη μη-τυπική εκπαίδευση. Για προφανείς λόγους, η τυπική αξιολόγηση γνώσεων και δεξιοτήτων, καθώς επίσης και κοινωνικών δεξιοτήτων, δεν συνδέεται με την άτυπη μάθηση. Οι εξαιρέσεις είναι περιπτώσεις στις οποίες μπορεί κάποια/ος να περάσει τις εξετάσεις έξω από το εκπαιδευτικό πλαίσιο. Η υιοθέτηση της αρχής σύμφωνα με την οποία η βάση για την απονομή προσόντων αποκτάται και ελέγχεται κυρίως από μαθησιακά αποτελέσματα και όχι με τον τρόπο με τον οποίο κάποια/ος απέκτησε αυτές τις γνώσεις άνοιξε νέες δυνατότητες για την οικοδόμηση ενός πιο ευέλικτου συστήματος απονομής προσόντων. Στο σύστημα απονομής προσόντων, όπου το κύριο σημείο αναφοράς είναι τα μαθησιακά αποτελέσματα, η επικύρωση, με άλλα λόγια, διαδραματίζει πολύ σημαντικό ρόλο - μια επίσημη διαδικασία ελέγχου της επιτυχίας των μαθησιακών αποτελεσμάτων που απαιτούνται για τα προσόντα. Δίνοντας περισσότερη σημασία στα μαθησιακά αποτελέσματα παρά στην οργάνωση της διαδικασίας εκμάθησης κατέστησε δυνατή την πιο σαφή αναγνώριση της επικύρωσης ως το τελικό στάδιο στην απόκτηση προσόντων. Στο εκσυγχρονισμένο σύστημα προσόντων, η επικύρωση πρέπει να είναι διαθέσιμη ανεξάρτητα από το αν κάποια/ος έχει χρησιμοποιήσει οργανωμένες μορφές εκπαίδευσης και κατάρτισης. Σύμφωνα με τους νέους κανόνες, η επικύρωση μπορεί να διαδοθεί με την πάροδο του χρόνου, δηλ. δεν είναι απαραίτητο να επιβεβαιώνονται ταυτόχρονα όλα τα μαθησιακά αποτελέσματα που απαιτούνται για τα προσόντα

Δεύτερον, η επικύρωση μπορεί να λάβει χώρα σε διαφορετικά σημεία, π.χ. στην εργασία. Τρίτον, διάφορες μέθοδοι που επιλέγονται ανάλογα με τις ανάγκες και τους περιορισμούς εκείνων που εισέρχονται στην επικύρωση μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τον έλεγχο των μαθησιακών αποτελεσμάτων. Αυτό θα οδηγήσει σε μια κατάσταση κατά την οποία μια μεγαλύτερη ομάδα ατόμων που ενδιαφέρονται να αποκτήσουν προσόντα θα είναι σε θέση να ελέγξουν και να επιβεβαιώσουν τα μαθησιακά αποτελέσματα που έχουν αποκτήσει⁵.

⁵Gmaj, I., Grzeszczak, J., Leyk, A. et al. (2016), Walidacja – nowe możliwości zdobywania kwalifikacji, Warszawa: Instytut Badań Edukacyjnych.

Συγκεκριμένα, οι απαιτήσεις επικύρωσης πρέπει να σχετίζονται με:

- Μεθόδους που χρησιμοποιούνται στην επικύρωση,
- ανθρώπινοι πόροι - ικανότητες των προσώπων που εκτελούν επικύρωση,
- τη μέθοδο διεξαγωγής της επικύρωσης καθώς και τις οργανωτικές και υλικές συνθήκες που απαιτούνται για την ορθή διεξαγωγή της επικύρωσης (π.χ. το χρονικό πλαίσιο, οι τεχνικοί όροι, οι εγκαταστάσεις).

Επιπλέον, οι απαιτήσεις επικύρωσης ενδέχεται να αφορούν άλλα ζητήματα, π.χ. να καθορίζουν τους όρους προσφυγής κατά του αποτελέσματος της επικύρωσης, των αρχών και των προϋποθέσεων για την επαναφορά της επικύρωσης κλπ. Αξίζει να τονιστεί ότι οι απαιτήσεις επικύρωσης στην περιγραφή των προσόντων πρέπει να περιλαμβάνουν μόνο εκείνα τα στοιχεία χωρίς τα οποία το αποτέλεσμα της επικύρωσης δεν μπορεί να είναι αξιόπιστο κάτω από οποιεσδήποτε συνθήκες.

Η ποιότητα της επικύρωσης, δηλαδή η αξιοπιστία των αποτελεσμάτων της, μπορεί να συζητηθεί εάν:

- τα μαθησιακά αποτελέσματα έχουν αξιολογηθεί προσεκτικά,
- το αποτέλεσμα θα είναι ανεξάρτητο από τον τόπο, τον χρόνο, τις μεθόδους και τα άτομα που πραγματοποιούν την επικύρωση.

Επομένως, η ποιότητα της επικύρωσης εξαρτάται από την προσαρμογή της πορείας της, των μεθόδων και των συνθηκών στις οποίες αυτή πραγματοποιείται σύμφωνα με τις ιδιαιτερότητες των προσόντων. Είναι επίσης απαραίτητο να προσαρμοστεί η επικύρωση στον τρόπο με τον οποίο ένα άτομο έχει επιτύχει μαθησιακά αποτελέσματα. Ως εκ τούτου, η ποιότητα της επικύρωσης σημαίνει τη συγκρισιμότητα των αποτελεσμάτων επικύρωσης που πραγματοποιούνται από διαφορετικές αρχές πιστοποίησης⁶.

Η διασφάλιση της ποιότητας των προσόντων δεν μπορεί να πραγματοποιείται όποτε παρίσταται ανάγκη, αλλά προορίζεται να αποτελέσει αναπόσπαστο μέρος του συστήματος διαχείρισης των αρχών πιστοποίησης. Η διασφάλιση της ποιότητας των προσόντων λειτουργεί υπέρ της αξιοπιστίας των δεξιοτήτων και της βελτίωσης της επικύρωσης.

⁶Ibidem, p. 15.